

چاوپیکه وتنیك له گهډ نووسه ری ناسراوی ئیرانی

دکتور رهزا به راهه نی

که بهان عه زیز

پیکراوی ئیرانی "فرهنگ و شناخت" پوژی یه کسه ممه 12-05-2002 له شارای پوتردام، ئیواره شاعر ویداریکی بوشاعیرو، نووسه روپه خنه گری ئه ده بی ناسراو دکتور رهزا به راهه نی و دووشاعیری هۆله ندی ستانیسلای یورسکی وساندرا فیس سازکرد. دووشاعیر هوره خنه گری ئیرانی "کوشیار پارسای" و "امیر حسین افراسیابی" ئه رکی وهرگیزانی شاعر هکان و کورته به ک له ژبانی ئه م سی شاعیره یان به خۆسپاردبوو. نووسه ری ئه م چه ند دیره ش که ئاماده ی ئه م ئیواره شاعیره بوو، به پیویستی زانی دیداریکی کورته له گهډ د. به راهه نی دا ساز بکات، که ئه مه ش ده قی وهرگیزاویتی به کوردی.

مایه وه بلین... د. به راهه نی کی یه؟

رهزای به راهه نی له سالای 1935 له شارای ته ورپز له دایک بووه. شاعیر، نووسه ر، په خنه گر و دارای لیسانسی زمان وئه ده بیاتی ئینگلیزیه و دکتورای ئه ده بیاتی ته تبیقی یه. ئیستا د. به راهه نی له کانادا ده ژی و ماموستای ئه ده بیاتی دانیشگای تورنتویه. ئه مه وپرای که بهر له وهش له زانکوانی ئیران و ئینگلستان وئامریکا و کانادا به کاری دهرس و تنه وه خه ریک بووه. د. به راهه نی چۆن له سه رده می پژی می خومه ییندا زیندانی بووه، ئاواش له سه رده می شادا زیندان و ئه شکه نجه ی دیووه. به راهه نی وه ک خوی ده لیت: "نووسه ریک بووه که زیندانی سیاسی کراوه، نه ک زیندانیه کی سیاسی که نووسه ریش بووی. به راهه نی جگه له (International Freedom) چه ندین خه لاتی جوراوجوری پیبه خهراوه که به ناوبانگترینیان له لایه ن ئه نجومه نی په خش وچایی ئامریکا S,R,P له دانیشگای تورنتو پیی به خهراوه. د. به راهه نی له سالای 2001 به سه روکی ئه نجومه نی قه له م له کانادا هه لپژیردا. تا ئیستا زیاتر له 50 په رتووی پۆمان، تیورپه خنه ی ئه ده بی، شاعر، وهرگیزان له زمانی ئینگلیزیه وه به چاپ گه یاندووه. به شیکی ئه م کتیبانه ی به زمانی ئینگلیزی نووسیووه و کۆمه لکی تری وهرگیزاونه ته سه ر زمانه کانی تر.

که بهان عه زیز:— به نده و ژماره یه ک له رۆشنبیران و نووسه رانی کورد چه ندین ساله که م تازور ئاشنای به ره مه کانتانین. گه ر بتوانن چه ند ده قیقه یه ک له کاتتانه م پیبه خه ش جیگای سوپاسه ...

د. به راهه نی: به خۆشحالیه وه. تازه من په یوه ندیه کی که م وه لی پته وم له گهډ چه ند رۆشنبیرو نووسه ری کوردا هه یه، یه کیکیان "کیخسروی" یه، قوتابیم بوو له زانکۆ و، چه ند کاریکی منی وهرگیزا بووه سه رزمانی کوردی. بیگومان "حه سه نی قازی" ش که چه ند کاریکی منی وهرگیزا بووه سه ر کوردی، ئه مه وپرای که له کوردستانی عیراق، گۆفاریکی ئه ده بی له ژماره یه کی تایبه تیدا چه ند به ره م و نووسراویکی منیان به چاپ گه یاندبوو. تازه ماوه یه ک دوا ی گیرانی "ئۆجه لان" له هه فته نامه ی "شهروند" چاپی کانادا، وتاریکی په خنه ییم سه باره ت به م کاره ناره وایه (ده سگیرکردنی) نووسیبوو، ئه قلیه تی پان تورکیست و پان ئیرانی و عه ره بیستم دابوو بهر په خنه که چۆن له به رانه بر کوردا په فتار ده که ن. دیاره ئه م وتاره م به دوو زمانی ئینگلیزی و کوردیش په خش کرا.

كەيھان عەزىز:— ھۆنراۋى "شورلىگ"م خويندەۋە، مەۋدا و فاسىلەيەكم لەنيوان دويىن وئەمپۇي شىعەرەكانى بەراھەنى دا بەدىكرىد. زۆر دياردەو شىۋازى نوچ لەشىعەرەتازەكانتاندا بەدىدەكرىت گەر نەلئىن شۆرش؟

د.بەراھەنى:— لەھۆنراۋە تازەكاندا وىپراي واتا، زمان وپىتمى زمان پۇلى گىرنگ و بەرجەستە دەبىنىت. من جەختى زياترم لەسەر زمانە، چونكە زمان بەلای مەۋە زۆرتىن چىژ دەبەخشى و نىكتىرەنە لەراستىەۋە.

كەيھان عەزىز:— دەورانىك من و خويندەران لەگەل "رازھاي سرزمين من، مس درطلا، پروانھا... "ئاشنا بووين و لەگەل نووسەرەكەيدا دەژيائين، ئىستا ئىۋە بەم سەبەك و مېتۆدە تازەيە كار دەكەن، ئايا التزام (تەھد) لەكويدا قەريان گرتوۋە؟

د.بەراھەنى:— پىۋىستە سەرنجت بۇئەۋە پاكىشىم، بەندە ۋەك تاكە كەسىك، خۇم بە سىياسى و ملتزم (تەھد) دەزانم. لەبەرانبەر ئەۋەى دەگوزەرى بېھەلويست نىم، ۋەلى ئەدەبىيات و شىعەر دەبى بەتەۋاۋى ، تا ئەۋپەرى سنور ئازاد بى. بەۋاتايەكى دىكە التزام (تەھد) لەئەدەبىياتدا، ئازادى بىسنورى ئەدەبىيات كەم دەكاتەۋە، ھەر بۇيە پىشمەرچ و پاىەى مىكانىزمى ئەدەبىيات لەئازادىەكەيداىە. بەۋاتايەك ئەدەبىيات يەك پابەندى و التزام (تەھد)ى ھەيە، ئەۋىش ئازاد بى و ھىچى تر. پاشان لەۋ ئازادىەدا فاكترور رەگەزەكانى دىكە خۇيان بەرجەستە و نمايش دەكەن.

كەيھان عەزىز:— پىناسەۋ جى و شوينى ئەدەبىيات لەسايەى گۇبالىزاسىۋندا چى بەسەر دى؟

د.بەراھەنى:— پىۋىستە جەخت لەۋە بەكم ، لەجىھان و سىستىمى گۇبالىزىمدا، نەك ئەدەبىيات و شىعەر ۋەنەر بگرە خودى مروڤ دەكرىتە رۇبۇت!
كەۋايەسىستىمى گۇبالىزم ھەۋل دەدات ، مروڤقەكان لەژىر ھەمان سىستىمدا بەبى ھىچ پىرۇتسىتېك بگونجىنىت و، مالى و دەستەمۇيان بكات!
ئەمەش سىستىمىكى ئىنسانى نىيە و ئامانجى يەك پىتم كردنى تەۋاۋى بەشەرىەتە، لەپىناۋ گۇبالىزىمدا. كەئەمەش كار ۋە ھەرەشەيەكى زۆر ترسناك و خراپە لەسەر ئايەندەى جىھان. كاتىك مروڤ دەبىتە رۇبۇت ، دەبى گۇبالىزم و مېدىا وئەدەبىيات لەسايەى ويدا چ و اتايەكىان ھەبىت؟

كەيھان عەزىز:— د.بەراھەنى ، ئايا ئىۋە ناتوانن بگەرپىنەۋە بۇ ئىران؟

د.بەراھەنى:— ئىران دەبىت بگەرپىتەۋە تا منىش بتوانم بگەرپىمەۋە بۇ ئىران. تا ئەۋ نەگەرپىتەۋە ناتوانم بگەرپىمەۋە.

كەيھان عەزىز:— سوپاستان دەكەم كەئەم دەرفەتەتان بۇ تەرخان كردم.

د.بەراھەنى:— سوپاس بۇ ئىۋە و سلاۋ و رىزم بۇ خەلكى و دۇستانم لەكوردستان . ئومىدى ئايەندەيەكى ئاسوۋدە بۇ خەلكى كوردستان دەخوازم.

Rotterdam, 13-05-2002

www.kayhanaziz.nl

www.kayhanaziz.blogspot.com